

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГИРИЛОВСЬКА ІРИНА ВІКТОРІВНА

УДК 377.3.014.6:005.584.1

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ
РОБІТНИКІВ**

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»
01 «Освіта / Педагогіка»

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор,
ПЕТРЕНКО Лариса Михайлівна,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
кафедра професійної та вищої освіти, професор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОВАЛЬЧУК Василь Іванович,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка, кафедра
професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва, завідувач;

доктор педагогічних наук, професор
САВЧЕНКО Лариса Олексіївна,
Криворізький державний педагогічний університет,
кафедра педагогіки та методики технологічної
освіти, завідувач.

доктор педагогічних наук, професор
ЄЖОВА Ольга Володимирівна,
Київський національний університет технологій та
дизайну, кафедра ергономіки і дизайну, професор;

Захист відбудеться «04» березня 2021 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 у Національному авіаційному університеті за адресою: пр. Любомира Гузара,1, м. Київ, 03058, ауд. 1.209.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці та веб-сайті Національного авіаційного університету за адресою пр. Любомира Гузара,1, м. Київ, 03058.

Автореферат розісланий «04» лютого 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Ладогубець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Прагнення України до Європейського співтовариства, розуміння та глибоке усвідомлення тих фактів, що високоякісна освіта і освічений фахівець виступають основою конкурентоспроможності, визначили питання якості освіти та управління нею як нагальні для сучасної педагогічної науки. Відтак, перед національною професійною (професійно-технічною) освітою постали завдання щодо підвищення якісного рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, формування фахівців нового типу, здатних працювати в сучасних ринкових умовах, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення. Розв'язання окреслених завдань вимагає модернізації системи управління професійною (професійно-технічною) освітою на засадах інноваційних стратегій, зокрема освітнього моніторингу. Враховуючи, що створення національної системи моніторингу якості професійної (професійно-технічної) освіти як необхідної умови цілісного й інноваційного розвитку системи освіти в умовах децентралізації управління й розвитку автономії освітніх закладів розпочинається з локального рівня, актуалізувалася потреба у формуванні системи внутрішнього моніторингу якості освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема у моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Засадничі концепти моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників відображено у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 роки, Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» до 2027 року, програмі діяльності Кабінету Міністрів України до 2025 року, а також у таких міжнародних документах, як Копенгагенській декларації «Про розширення європейського співробітництва у сфері професійної освіти і навчання», матеріалах Брюгського комюніке «Про зміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти і навчання на період на 2011–2020 рр.», Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо утворення європейської системи забезпечення якості професійної освіти і навчання, Ризьких рекомендаціях «Про нові середньострокові цілі у розвитку сфери професійної освіти і навчання на період 2015–2020 роки», Стратегії розвитку професійної освіти і навчання ЮНЕСКО на 2016–2021 роки.

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про те, що проблеми якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників розглядаються в наукових працях українських і зарубіжних дослідників, предметом наукового пошуку в яких є: теоретико-методологічні засади професійної освіти (С. Гончаренко, О. Діденко, В. Ковальчук, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Л. Помиткіна, В. Радкевич та ін.); теоретико-методичні основи формування готовності суб'єктів освітнього процесу до професійної діяльності (Н. Арістова, М. Артюшина, О. Єжова, Н. Ладогубець, Е. Лузік, Л. Петренко, Л. Савченко, В. Семиченко та ін.); питання

якості освіти (О. Горбань, Г. Єльнікова, О. Ковтун, Е. Короткова, О. Локшина, В. Луговий, Т. Лукіна, М. Поташнік, С. Сидоренко, П. Яременко та ін.); зарубіжний досвід становлення моніторингу в освіті з метою визначення тих прогресивних ідей, які можна використати в Україні з урахуванням національних особливостей (О. Андрюшина, Ю. Запорожченко, М. Кічула, Т. Олендр, О. Пермякова, О. Чорна, І. Шимків та ін.); концептуальні положення щодо впровадження освітнього моніторингу у національну освіту (Н. Бобак, І. Булах, Л. Грищенко, А. Єрмола, П. Іванюта, О. Ляшенко та ін.); окремі аспекти проблеми моніторингу якості освіти (К. Азізова, І. Анненкова, Н. Байдацька, О. Білик, Н. Буркіна, Н. Гагаріна, А. Денисенко, К. Дроздова, Г. Красильникова, І. Макаренко, В. Приходько, Ю. Романенко, З. Рябова, Т. Сіткар, Н. Шакур та ін.); питання формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників (Р. Брик, Д. Гоменюк, О. Дубініна, О. Загіка, А. Кононенко, Д. Копитков, В. Любарець, О. Паржницький, Т. Пятничук та ін.), психологічні аспекти професійної діяльності (З. Вятровський, Т. Новацький, Ф. Шльосек та ін.). Водночас, проблема моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників не знайшла свого вирішення у працях дослідників.

Про актуальність та доцільність досліджень свідчить низка суперечностей, що потребують розв'язання, зокрема між:

- зростаючими вимогами суспільства до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та недостатньою розробленістю механізмів впливу на підвищення її рівня;

- потребою у створенні єдиних національних інструментів оцінювання якості професійної (професійно-технічної) освіти та незначною кількістю досліджень, проведених у цьому напрямі;

- переходом на компетентнісну модель навчання в системі професійної (професійно-технічної) освіти та недосконалістю сучасних методів оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, розроблених на основі компетентнісного підходу;

- існуванням малоефективної системи контролю якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з боку держави та потребою у запровадженні інноваційної моделі, функціонування якої уможливило б прийняття ефективних управлінських рішень.

Розв'язання означених суперечностей потребує розроблення і впровадження нових підходів до моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у сфері професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням досягнень української та зарубіжної практики, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження «Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах наукових досліджень Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України з тем: «Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів» (РК № 0113U000155) та «Методичні основи

дистанційного професійного навчання кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах» (РК № 0116U003592). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (протокол № 5 від 26 травня 2014 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 17 червня 2014 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних і методичних основ моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, розробці його моделі та експериментальній перевірці її дієвості.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Вивчити зарубіжний й вітчизняний досвід становлення моніторингу в освіті, з'ясувати стан проблеми дослідження в педагогічній теорії та практиці.

2. Здійснити структурно-семантичний аналіз поняття «професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників», виокремити й теоретично обґрунтувати її компоненти.

3. Визначити методологічні підходи до вивчення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та дослідити його природу.

4. Розробити авторську концепцію моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

5. Визначити та розкрити зміст структурних елементів моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

6. Розробити модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та виокремити найбільш значущі організаційно-педагогічні умови успішного впровадження її у діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

7. Розробити й теоретично обґрунтувати методику проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

8. Експериментально перевірити дієвість моделі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Концепція дослідження. Провідна ідея дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних основ моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і розробленні його моделі на основі сучасних методологічних підходів, що забезпечуватиме комплексний вплив на підвищення ефективності освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Гіпотеза дослідження. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників виступатиме механізмом впливу на підвищення її рівня та

забезпечуватиме керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти інформацією для прийняття управлінських рішень, спрямованих на покращення результативності освітнього процесу, якщо будуватиметься на науково обґрунтованих теоретичних і методичних основах, які відображають сучасні освітні теорії й концепції, провідні методологічні підходи, інноваційні методи навчання, враховують прогресивні ідеї вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Дисертаційне дослідження здійснювалося на методологічному, теоретичному, методичному та практичному рівнях. На *методологічному* рівні представлено взаємозв'язок різних наукових підходів, які уможливили дослідити природу моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, а саме: системного (дав змогу виділити структурні елементи моніторингу та виокремити дві діючі підсистеми: керовану «Учні» та керуючу «Педагогічні працівники»); діяльнісного (уможливив визначити у природі моніторингу три види діяльності, які перебувають в узгодженій і цілеспрямованій взаємодії: «управлінську діяльність керівників», «педагогічну діяльність викладачів» та «навчальну діяльність учнів»); особистісного (обумовив вибір активних форм проведення моніторингових заходів, визначення оптимальних методів та засобів навчання, дотримання гуманістичної спрямованості взаємодії викладачів та учнів, створення відповідних умов для саморозвитку, самоактуалізації учнів, подальшого формування у них загальних професійно важливих якостей, які сприяють становленню особистості майбутнього професіонала); компетентісного (надав змогу виокремити компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, визначити змістове наповнення навчально-підготовчого етапу моніторингу для учнів, підготувати тестові завдання для моніторингового оцінювання); бенчмаркінгового (уможливив вибір сучасної технології прийняття управлінських рішень на рівні закладу професійної (професійно-технічної) освіти).

На *теоретичному* рівні розглянуто систему загальнонаукових і психолого-педагогічних ідей, концепцій, дефініцій, що сприяли виявленню суті і структури моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, розробки його моделі, визначенню найбільш значущих організаційно-педагогічних умов для успішного впровадження її у діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Використано системний підхід до аналізу та синтезу педагогічних явищ; положення теорій діяльності особистості, особистісно-орієнтованого навчання та виховання, дидактики й педагогіки праці, мотивації діяльності, орієнтовної основи дій; закономірності і механізми взаємодії в освітньому процесі; концептуальні положення щодо навчання дорослих; ідеї формування професійної ідентичності у майбутніх кваліфікованих робітниках; ідеї єдності теорії і практики; інноваційні технології навчання та управління.

На *методичному* рівні розроблено методику проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у двох аспектах: змістовому і діяльнісному. Змістовий відображав оволодіння педагогічними працівниками необхідними знаннями, уміннями, поглядами, способами мислення з метою успішного провадження моніторингової діяльності та подальший розвиток їхньої інформаційно-аналітичної компетентності. Діяльнісний – застосування

активних та інтерактивних методів навчання, нетрадиційних форм організації занять, проведення відповідних моніторингових заходів для учасників моніторингу згідно розробленої авторської програми.

На практичному рівні представлено експериментальну перевірку дієвості моделі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на основі розробленої методики за встановленими критеріями.

Методи дослідження. Відповідно до мети і поставлених у дослідженні завдань використовувалися такі методи:

– *теоретичні*: аналіз наукових досліджень у галузі філософії, психології, професійної педагогіки і методики професійного навчання (для визначення суті, змісту і структури моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників); структурно-системний аналіз (для обґрунтування авторської концепції моніторингу); синтез та узагальнення (для обґрунтування методологічних і методичних основ дослідження); метод моделювання (для проектування моделі моніторингу та розроблення методики його проведення); узагальнення (для формулювання висновків і рекомендацій щодо організації моніторингу); аналіз нормативної документації з організації освітньої діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

– *емпіричні*: праксиметричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду); діагностичні: анкетування, бесіда, тестування (для виявлення стану досліджуваної проблеми у педагогічній практиці, визначення рівня професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, ступеня їх вмотивованості щодо участі у моніторинговому процесі); педагогічний експеримент: констатувальний, формувальний, узагальнювальний етапи (для перевірки дієвості моделі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників);

– *математичної статистики*: метод таксономічного аналізу (для обчислення індивідуальних показників якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників); U-критерій Манна-Уїтні (для визначення динаміки мотиваційного стану учасників моніторингового оцінювання); непараметричний критерій G-знаків (для порівняння змін у стані розвитку досліджуваної ознаки); параметричний t-критерій (для оцінки достовірності відмінностей середніх значень у залежних вибірках).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

– визначено поняття «моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників» (спільна діяльність керівників, викладачів та учнів, представлена системою заходів, спрямованих на отримання достовірної інформації про поточний стан професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти з метою подальшого його аналізу та прийняття управлінських рішень, орієнтованих на удосконалення освітнього процесу);

– науково обґрунтовано концепцію моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, провідна ідея якої полягає в інтеграції зовнішнього оцінювання у систему внутрішнього моніторингу, визначенні моніторингу як невід'ємної частини освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, як системи, що представлена узгодженою

цілеспрямованою взаємодією керуючої та керованою підсистемами, у якій останній надається домінуючого значення;

– розроблено процесуальну дворівневу модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, в якій відображено: п'ять етапів проведення моніторингу (інформаційно-настановчий, навчально-підготовчий, моніторингово-оцінювальний, аналітико-діагностичний, прогностично-управлінський), представлених відповідною групою моніторингових заходів; діяльність учнів та педагогічних керівників (управлінський та особистісно-учнівський рівень); утворення умовного еталону якості; виокремлення групи лідерів, впровадження адаптованого досвіду яких уможливорює дієві позитивні зміни у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників;

– обґрунтовано організаційно-педагогічні умови проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (дотримання встановленої схеми орієнтовної основи дій при проведенні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; формування стійкої позитивної мотивації в учнів щодо активної участі у зовнішньому моніторинговому оцінюванні; дидактичне забезпечення професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до зовнішнього моніторингового оцінювання; планування і організація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі методичної роботи обласного Навчально-методичного центру (кабінету) професійно-технічної освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти; підтримка високого рівня інформаційно-аналітичної компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти);

– визначено критерії дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (вмотивованість, результативність, функціональність), їх показники та якісні рівні професійної підготовки (допустимий, достатній, високий);

уточнено компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (професійно-змістовий, професійно-діяльнісний, професійно-особистісний); структурні елементи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (інформаційно-настановчий, навчально-підготовчий, моніторингово-оцінювальний, аналітико-діагностичний, прогностично-управлінський); наукові підходи (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, бенчмаркінговий), принципи (взаємодії, послідовності, валідності, об'єктивності, систематичності, гуманізму, учнецентризму), функції (інформаційна, аналітична, діагностична, прогностична, управлінська, мотиваційно-стимулююча, самоактуалізуюча) моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників;

подальшого розвитку дістали: ідеї особистісно-орієнтованої педагогіки, втіленні у тому, що учень виступає центральною фігурою у моніторинговому процесі та виокремленні у моделі моніторингу особистісно-учнівського рівня; використання портфолію як засобу професійно-особистісного розвитку; застосування методу таксономічного аналізу в освіті, зокрема для визначення індивідуальних показників рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; впровадження

технології бенчмаркінгу у сферу професійної (професійно-технічної) освіти для прийняття управлінських рішень за результатами моніторингового оцінювання з метою удосконалення освітнього процесу у напрямі підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітню діяльність закладу освіти: авторської методики проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; програми моніторингових заходів; комплексу тренувальних завдань для підготовки до моніторингового оцінювання, розрахованих на майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі за професіями «штукатур», «маляр», «лицювальник-плиточник», які також можна використовувати на заняттях з професійно-теоретичної підготовки; адаптованої технології бенчмаркінгу для прийняття стратегічних управлінських рішень за результатами моніторингового оцінювання. Практичне застосування також має запропонований автором метод оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, механізм визначення індивідуального показника рівня професійної підготовки учнів та інтегрованого показника якості професійної підготовки випускників закладу в цілому. Запропоновані теоретичні й методичні напрацювання щодо проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників можуть бути використані в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та підвищення кваліфікації керівного персоналу в міжкурсовий період, професійної підготовки фахівців за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Результати дослідження було **впроваджено** в систему роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти Вінницької, Львівської та Запорізької областей, а саме:

– заклади професійної (професійно-технічної) освіти у Вінницькій області (довідка видана Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Вінницькій області № 01-17/416 від 02 листопада 2018 р.): Вище художнє професійно-технічне училище № 5 м. Вінниці; ДНЗ «Вище професійне училище № 7 м. Вінниці»; ДНЗ «Барський професійний будівельний ліцей», ДНЗ «Крижопільський професійний будівельний ліцей»; ДНЗ «Центр професійно-технічної освіти №1 м. Вінниці»;

– заклади професійної (професійно-технічної) освіти у Львівській області (довідка видана Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Львівській області № 11/1-321 від 19 грудня 2018 р.): ДНЗ «Львівське ВПУ дизайну і будівництва»; ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»; ДНЗ «Ставропігійське вище професійне училище м. Львова»;

– заклади професійної (професійно-технічної) освіти у Запорізькій області (довідка видана Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Запорізькій області № 02/01 від 02 січня 2019 р.): ДНЗ «Запорізький будівельний центр професійно-технічної освіти»; ДНЗ «Мелітопольський багатопрофільний центр професійно-технічної освіти»; ДНЗ «Бердянський центр професійно-технічної

освіти».

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за темою «Формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів умінь розв'язувати стереометричні задачі на побудову» (спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика)) захищена у 2013 році в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження доповідалися й обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, всеукраїнських науково-практичних конференціях, методологічних семінарах:

– *міжнародних*: «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті» (Україна, м. Одеса, 2015), «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики» (Україна, м. Одеса, 2017), «Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього» (Україна, м. Одеса, 2018), «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки» (Україна, м. Одеса, 2018), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (Україна, м. Львів, 2015), «Сучасний вимір психології та педагогіки» (Україна, м. Львів, 2018), «Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні» (Україна, м. Львів, 2018), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Україна, м. Львів, 2018), «Нове у педагогіці та психології сучасного світу» (Україна, м. Львів, 2014), «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук» (Україна, м. Київ, 2015), «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (Україна, м. Київ, 2016, 2018), «Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології» (Україна, м. Харків, 2016, 2017, 2018), «Фактори розвитку педагогіки і психології в XXI столітті» (Україна, м. Харків, 2017), «Нові інформаційні технології в освіті для всіх ІТЕА-2015» (Україна, м. Київ, 2015), «Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи» (Україна, Київ-Ірпінь, 2020), «EURASIAN SCIENTIFIC CONGRESS» (Іспанія, м. Барселона, 2020);

– *всеукраїнських*: «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (м. Київ, 2011, 2017, 2018), «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті» (м. Київ, 2018), «Програмне забезпечення у сфері освіти і науки» (м. Київ, 2010);

– *методологічних семінарах*: «Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз» (м. Київ, 2010).

Кандидатська дисертація на тему «Формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів умінь розв'язувати стереометричні задачі на побудову» (спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика)) захищена у 2013 році в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. За темою дослідження автором опубліковано 54 одноосібних публікацій, із них: 1 монографія, 20 статей у провідних вітчизняних фахових

виданнях України у галузі педагогіки та наукових періодичних виданнях (з них 7 – у виданнях, розміщених у міжнародних наукометричних базах), 3 статті у періодичних наукових виданнях іноземних держав, 30 статей і тез у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (712 найменувань, з них 42 – іноземною мовою), 16 додатків на 80 сторінках. Робота містить 23 таблиці на 31 сторінках та 16 рисунків на 13 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 531 сторінку, (360 сторінок основного тексту).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет дослідження; охарактеризовано методи дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; відображено апробацію і впровадження результатів дослідження; висвітлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру та обсяг.

У першому розділі – «Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічна проблема» – виявлено стан вивчення досліджуваної проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці, розкрито суть базових понять дослідження, виокремлено компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, представлено авторське визначення поняття «моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників».

На основі результатів ретроспективного та системного аналізу наукових праць із зазначеної проблеми з'ясовано, що вперше до моніторингу освіти звернулися у першій половині минулого століття, коли американська Асоціація прогресивної освіти використала його для дослідження стану освітнього процесу у загальноосвітніх школах. Згодом, інтерес до моніторингу швидко поширився у багатьох країнах Європи, що викликало хвилю нових міжнародних моніторингових досліджень, проведення яких уможливило створення глобальних баз даних, рейтингів держав за відповідними напрямками, визначення факторів впливу на результати навчання учнів, окреслення загальних тенденцій розвитку освітніх систем країн-учасниць. Передбачалося, що отримана інформація допоможе кожній країні виявити позитиви та негативи у власних національних освітніх системах, сприятиме стратегічним змінам у державній політиці. Участь України у міжнародних моніторингових дослідженнях TIMSS, PIRLS, PISA згідно Указу Президента України від 4 липня 2005 року № 1013 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» призвела до того, що питання моніторингу все частіше ставали предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців (О. Андрюшина, І. Анненкова, Н. Байдацька, О. Білик, Н. Гагаріна, А. Денисенко, К. Дроздова, Ю. Запорожченко, М. Кічула, Г. Красильникова, І. Макаренко, Т. Олендр, О. Пермякова, В. Приходько, Ю. Романенко, З. Рябова, Т. Сіткар, О. Чорна, Н. Шакур, І. Шимків та ін.). Однак результати пошуку та аналіз наявних у вільному доступі наукових праць свідчать про те, що проблема

моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників не знайшла в них свого вирішення.

На основі компетентнісного підходу та теоретичного аналізу базових понять дослідження виокремлено та науково обґрунтовано такі компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, як: професійно-змістовий (охоплює загальнопрофесійні, професійно-теоретичні, технологічні знання, зміст професійної діяльності), професійно-діяльнісний (відображає готовність до виконання професійної діяльності, розуміння послідовності дій та операцій, професійні уміння та навички, професійний досвід), професійно-особистісний (включає загальні професійно важливі якості особистості, які впливають на її здатність успішно виконувати професійну діяльність). Загальні професійно важливі якості майбутніх кваліфікованих робітників, що утворюють професійно-особистісний компонент представлено такими укрупненими одиницями, як: «професійна самостійність» (уміння визначати питання, які потребують самостійного вирішення, готовність брати на себе відповідальність за прийняте рішення й результати власної діяльності), «професійна співпраця» (уміння працювати в команді, нести спільну відповідальність за результати діяльності, підтримувати професійні відносини), «професійна комунікативність» (здатність спілкуватися професійною мовою, встановлювати демократичні професійні стосунки з колегами, сприймати та передавати інформацію задля узгодження спільних дій), «професійна рефлексія» (здатність до об'єктивної оцінки себе у професійній діяльності, самоаналізу, самопізнання). Запропоновано авторське визначення поняття «моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників», а саме: моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників – це спільна діяльність керівників, викладачів та учнів, представлена системою заходів, спрямованих на отримання достовірної інформації про поточний стан професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти з метою подальшого його аналізу та прийняття управлінських рішень, орієнтованих на удосконалення освітнього процесу.

У **другому розділі** – «Методологічні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників» – визначено наукові підходи, принципи та функції моніторингу, розроблено й теоретично обґрунтовано авторську концепцію моніторингу якості професійної підготовки.

На основі вивчення прогресивних педагогічних ідей, теорій, сучасних освітніх парадигм виокремлено наступні пріоритетні наукові підходи до вивчення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: системний (О. Автушенко, Л. Віннікова, Н. Морзе, В. Олійник, Н. Островерхова, Л. Саакян, В. Сагарда, Л. Сушенцева та ін.) – уможливив виділити структурні елементи моніторингу та виокремити дві діючі підсистеми: керовану «Учні» та керуючу «Педагогічні працівники»; діяльнісний (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, В. Ельконін, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Н. Талізїна та ін.) – надав змогу визначити у моніторинговому процесі три види діяльностей, які перебувають в узгодженій та цілеспрямованій взаємодії: «управлінську діяльність керівників», «педагогічну діяльність викладачів» та «навчальну діяльність учнів»; особистісний (Е. Бондаревська, М. Вікулїна, Е. Зеєр, І. Котлярова, О. Пехота, І. Якіманська та ін.) –

обумовив вибір активних форм проведення моніторингових заходів, впровадження інноваційних педагогічних технологій, визначення оптимальних засобів навчання, дотримання гуманістичної спрямованості взаємодії викладачів та учнів, створення відповідних умов для саморозвитку, самоактуалізації учнів, подальшому формуванню у них загальних професійно важливих якостей, які сприяють становленню особистості майбутнього професіонала; компетентнісний (Б. Гершунський, І. Єрмаков, М. Житник, О. Локшина, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Овчарук, І. Федорова та ін.) – сприяв виокремленню компонентів професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, визначенню змістового наповнення навчально-підготовчого етапу моніторингу для учнів, розробці тестових завдань для моніторингового оцінювання; бенчмаркінговий (Ю. Вилгіна, К. Забродська, А. Карякін, Д. Маслов, Дж. Перані та ін.) – озброїв керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти сучасною технологією прийняття управлінських рішень.

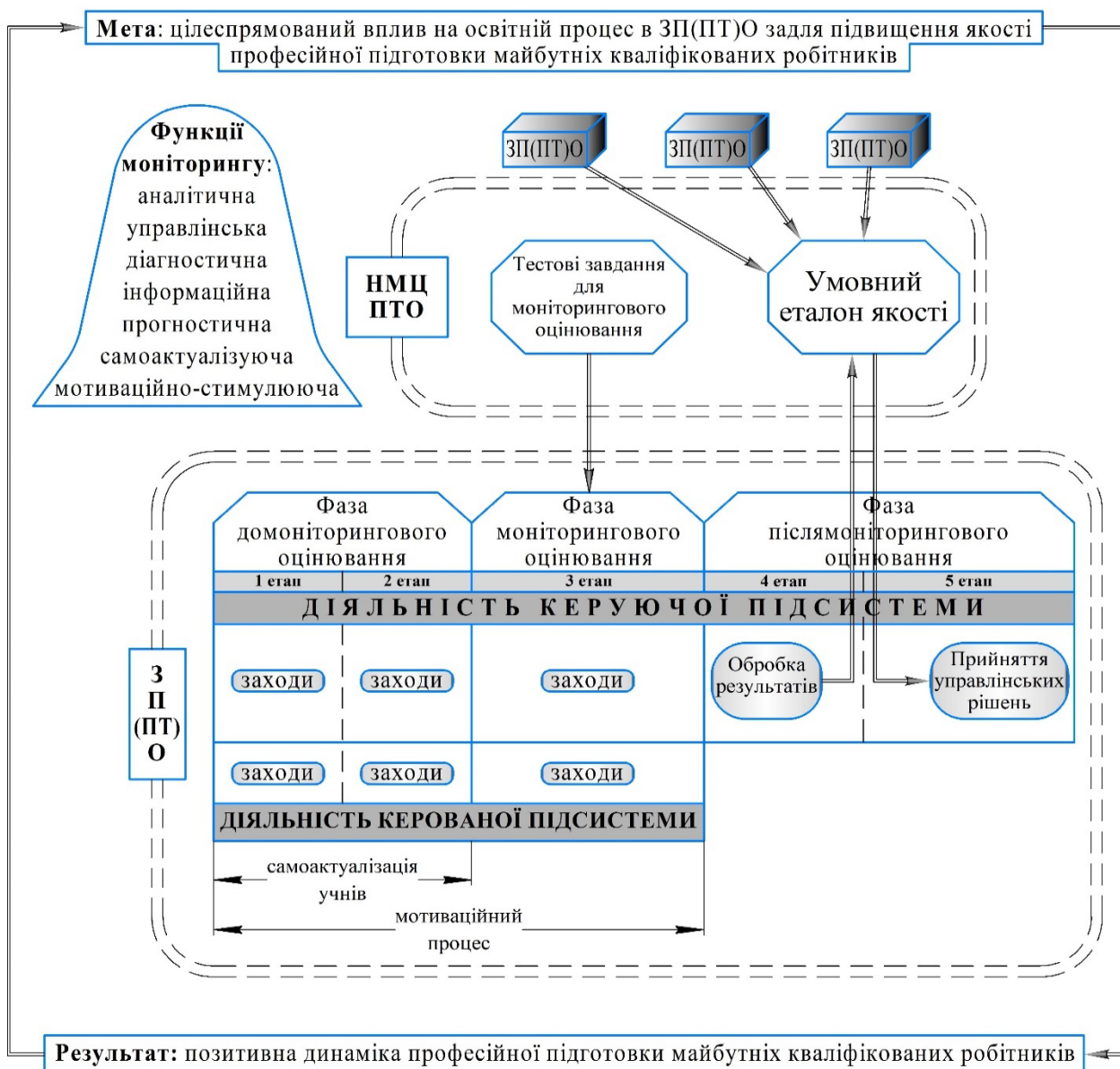
В ході дослідження визначено, що моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників виконує інформаційну, аналітичну, діагностичну, прогностичну, управлінську, мотиваційно-стимулюючу, самоактуалізуючу функції та керується принципами взаємодії, послідовності, валідності, об'єктивності, систематичності, гуманізму, учнецентризму.

Відповідно до завдань дослідження розроблено авторську концепцію моніторингу, провідна ідея якої полягає в інтеграції зовнішнього оцінювання у систему внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, визначенні моніторингу як невід'ємної частини освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, як системи, що представлена узгодженою й цілеспрямованою взаємодією керуючої та керованою підсистемами, у якій останній надається домінуючого значення. Концепція представлена десятьма основними положеннями: 1) моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників слід розглядати як невід'ємну частину сучасного освітнього процесу в закладі професійної (професійно-технічної) освіти; 2) моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є відкритою системою; 3) моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників забезпечується цілеспрямованою взаємодією керованої «Учні» та керуючої «Педагогічні працівники» підсистем; 4) моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників визначається як спільна діяльність керівників, викладачів та учнів, що реалізується через систему заходів; 5) моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є багатофункціональним явищем; 6) моніторинговий процес повинен синхронізуватися з мотиваційним процесом; 7) моніторинг передбачає цілеспрямовану професійно-орієнтовану підготовку учнів до моніторингового оцінювання; 8) моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників повинен ґрунтуватися на проведенні зовнішнього оцінювання; 9) моніторингова діяльність передбачає утворення умовного еталону якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; 10) моніторинг реалізує бенчмаркінговий підхід до прийняття управлінських рішень.

У **третьому розділі** – «Теоретичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників» – визначено структуру моніторингу, розроблено процесуальну дворівневу модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, виявлено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови його проведення.

Розгляд моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як відкритої системи уможливив виокремити п'ять структурних елементів, кожний з яких являє собою певний етап його проведення, представлений відповідною групою моніторингових заходів. Усі етапи знаходяться у суворій послідовності, їм притаманні логічна завершеність, відносна самостійність та загальна цілісність. Такими етапами визначено: *інформаційно-настановчий*, який характеризується загальною поінформованістю усіх учасників щодо моніторингової діяльності, проведенням інструктажів, мотивуванням учнів до активної участі у моніторинговому процесі; *навчально-підготовчий*, присвячений цілеспрямованій підготовці учнів до моніторингового оцінювання; *моніторингово-оцінювальний*, під час якого здійснюється перевірка професійних знань, умінь, якостей учнів на основі тестових завдань; *аналітико-діагностичний*, що передбачає обробку, інтерпретацію та оприлюднення результатів; *прогностично-управлінський*, котрий присвячений складанню звіту та виробленню пропозицій щодо змін, які необхідно запровадити в освітній процес з метою підвищення рівня професійної підготовки випускників. Перші два етапи утворюють фазу домоніторингового оцінювання, третій етап – фазу моніторингового оцінювання, а четвертий та п'ятий етапи – фазу післямоніторингового оцінювання. Враховуючи наявність двох взаємодіючих підсистем «Педагогічні працівники» та «Учні», проведення моніторингу здійснюється на двох рівнях: управлінському та особистісно-учнівському. На першому рівні, для управлінців, моніторинг виступає інформаційною основою для вироблення стратегії освітньої діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти, спрямованої на підвищення якості професійної підготовки його випускників. На другому рівні, для учнів, моніторинг розглядається як частина освітнього процесу, під час якого вони продовжують розвивати свої професійні якості та закріплювати набуті знання і вміння. Перша підсистема функціонує впродовж п'яти моніторингових етапів, а друга впродовж трьох. Розроблено структурно-функціональну схему моніторингу (рис. 1), що візуалізує авторську концепцію, відповідно до якої спроектовано процесуальну дворівневу модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (рис. 2).

Розроблена модель передбачає діяльність учасників моніторингу на управлінському та особистісно-учнівському рівнях. В ній у суворій прямолінійній послідовності відображено п'ять етапів проведення моніторингу, які представлені відповідними групами моніторингових заходів, що призначені як для учнів так і педагогічних працівників. За результатами зовнішнього моніторингового оцінювання утворюється умовний еталон якості, який щораз оновлюється при наступному проведенні моніторингу. Умовний еталон якості виступає своєрідним «індикатором» результативності впровадження в освітній процес закладу професійної (професійно-технічної) освіти адаптованого досвіду лідерів.

Умовні позначення:

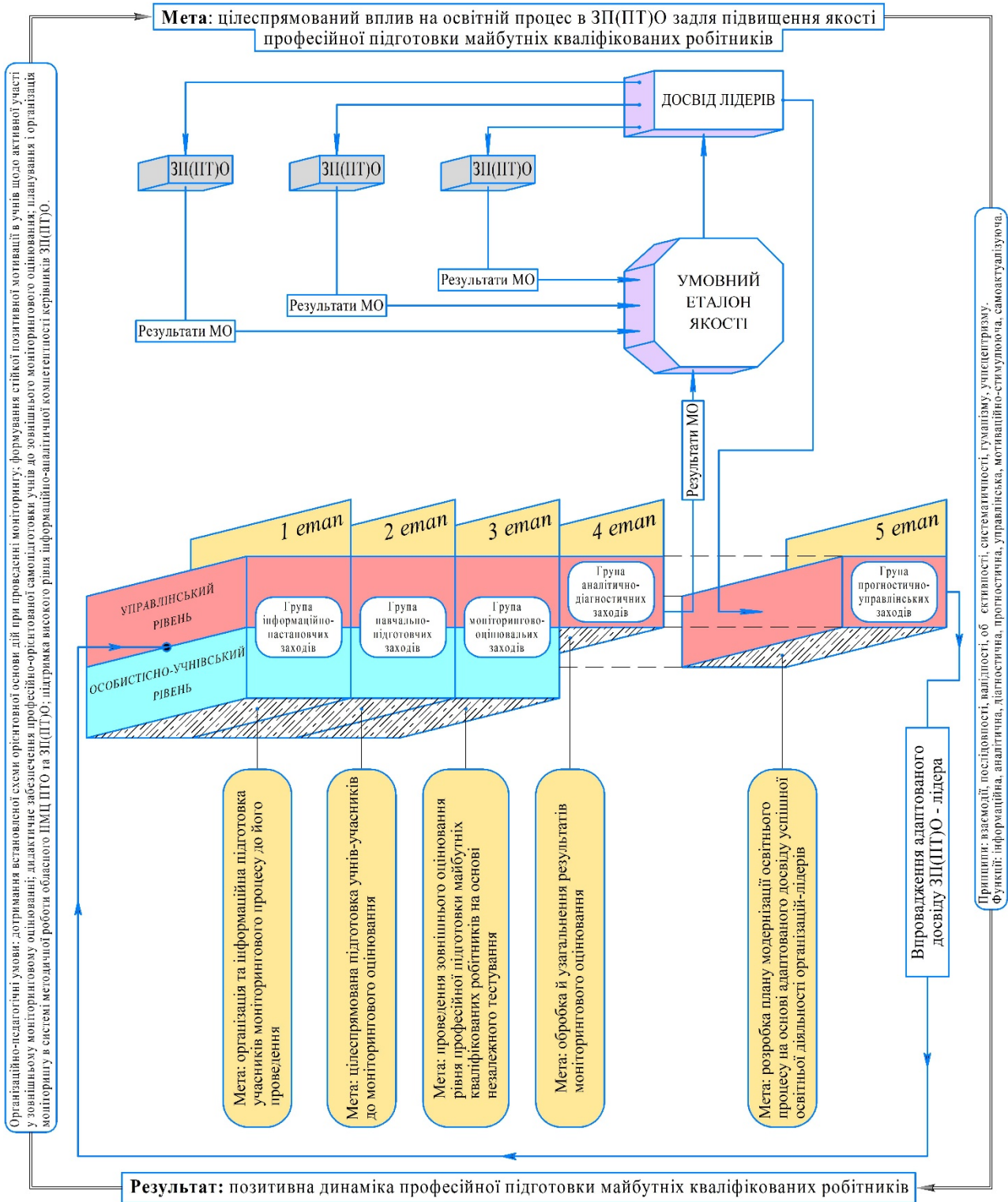
—> лінії зв'язку

—> лінії пояснення

НМЦ ПТО - Навчально-методичний центр (кабінет) професійно-технічної освіти

ЗП(ПТ)О - заклад професійної (професійно-технічної) освіти

Рис. 1. Структурно-функціональна схема моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (розроблено автором)

Умовні позначення:

ЗП(ПТ)О - заклад професійної (професійно-технічної) освіти

МО - моніторингове оцінювання

НМЦ ПТО - Навчально-методичний центр (кабінет) професійно-технічної освіти

Рис. 2. Процесуальна дворівнева модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (розроблено автором)

Успішність проведення моніторингу, в першу чергу, залежить від дотримання організаційно-педагогічних умов, під якими у дослідженні розуміється сукупність сприятливих обставин, свідомо створена представниками організаційно-управлінської ланки для забезпечення успішної організації та результативного проведення моніторингу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти. Такими організаційно-педагогічними умовами виявилися: 1) дотримання встановленої схеми орієнтовної основи дій при проведенні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; 2) формування стійкої позитивної мотивації в учнів щодо активної участі у зовнішньому моніторинговому оцінюванні; 3) дидактичне забезпечення професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до зовнішнього моніторингового оцінювання; 4) планування і організація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі методичної роботи обласного Навчально-методичного центру (кабінету) професійно-технічної освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти; 5) підтримка високого рівня інформаційно-аналітичної компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

У **четвертому розділі** – «Методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників» – запропоновано методiku проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; висвітлено організаційні форми й обґрунтовано доцільність поєднання традиційних та інноваційних форм, методів навчання педагогічних працівників; схарактеризовано матеріали для проведення моніторингового оцінювання; обґрунтовано застосування технології бенчмаркінгу для прийняття управлінських рішень на основі результатів моніторингового оцінювання.

Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників зобов'язаний бути ретельно спланованим й чітко організованим процесом, тому його проведення вимагає певної методики. Автором розроблено методiku проведення моніторингу, в якій знайшли своє відображення: орієнтовна програма моніторингових заходів, інноваційні форми та методи навчання (відеолекція, воркшоп, майстер-клас, метод аналізу конкретних ситуацій, метод ситуаційний вправ), дидактичне забезпечення підготовки учнів до моніторингового оцінювання, метод оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; адаптована технологія бенчмаркінгу для прийняття управлінських рішень.

У дослідженні запропоновано характеризувати рівень професійної підготовки учнів комплексом даних, що складається з: 1) кількості тестових балів, отриманих учнем під час моніторингового оцінювання рівня їх професійно-теоретичної підготовки; 2) показника рівня сформованості в учня «професійної комунікативності», отриманого під час моніторингового оцінювання за результатами тесту-опитувальника (методика визначення комунікативних схильностей Р. Овчарової); 3) показника рівня сформованості в учня «професійної самостійності», отриманого під час моніторингового оцінювання за результатами тесту-опитувальника (методика вивчення здатності людини організувати та здійснювати

власну діяльність «Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема»); 4) показника рівня сформованості в учня «професійної співпраці», отриманого під час моніторингового оцінювання за результатами адаптованого тесту-опитувальника (методика визначення стратегії поведінки в конфлікті К. Томаса); 5) показника рівня сформованості в учня «професійної рефлексії», отриманого під час моніторингового оцінювання за результатами тесту-опитувальника (методика діагностики рівня розвитку рефлексії А. Карпова); 6) кількості балів, отриманих учнем під час проходження виробничої практики. Зазначені дані уможливають отримання індивідуальних результатів учасників моніторингового оцінювання, на основі яких визначається загальний інтегральний показник якості професійної підготовки випускників закладу професійної (професійно-технічної) підготовки. Заклади з найвищими інтегрованими показниками стають лідерами з підготовки учнів за відповідною професією. Їх результати утворюють умовний еталон якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в області.

Для прийняття управлінських рішень відповідно до результатів моніторингового оцінювання запропоновано використовувати технологію бенчмаркінгу, яка дозволяє покращувати власну діяльність на основі творчого ставлення до досвіду лідерів. Застосування бенчмаркінгу у сфері національної професійної (професійно-технічної) освіти призводить до таких позитивних аспектів: заклади професійної (професійно-технічної) освіти можуть об'єктивно проаналізувати свої слабкі та сильні сторони; цілеспрямоване вивчення досвіду закладів-лідерів дозволяє визначитися зі стратегічними орієнтирами для того, щоб «бути на передовій»; керівництво закладів професійної (професійно-технічної) освіти отримує доступ до нових ідей та методів роботи, перевірених досвідом та більш впевнено застосовує їх у власній освітній діяльності; підвищується рівень співробітництва й взаєморозуміння як у колективах закладів професійної (професійно-технічної) освіти, так і між ними. В результаті покращеної діяльності закладів освіти зростатиме імідж професійної (професійно-технічної) освіти як на регіональному, так і національному рівнях.

У **п'ятому розділі** – «Організація та результати дослідно-експериментальної роботи» – визначено критерії дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; обґрунтовано якісні рівні професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; висвітлено організацію та проведення дослідно-експериментальної роботи; представлено експериментальну перевірку дієвості моніторингу за відповідними критеріями; здійснено обґрунтування перспектив моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

У розділі обґрунтовано виокремлення таких якісних рівнів професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, як: допустимий, достатній, високий. Визначено три критерії дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: вмотивованість, результативність, функціональність. За першим критерієм моніторинг розглядався як засіб позитивного впливу на емоційно-вольову сферу учнів щодо покращення їх професійної підготовки. Показником цього критерію виступив емоційний стан учнів,

відображений у бажанні приймати участь у моніторинговому оцінюванні, зацікавленості у кінцевих результатах, готовності працювати над покращенням власної професійної підготовки. За другим – моніторинг розглядався як засіб підвищення рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Показником цього критерію виступила кількість балів, отримана учасником моніторингового оцінювання за виконання тестових завдань. Третій критерій відображав функціональну здатність моніторингу щодо утворення умовного еталону якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на основі інтегральних показників якості професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти області, що виступили показником зазначеного критерію. Інтегральні показники вибудовувалися на індивідуальних показниках рівня професійної підготовки учнів-учасників моніторингу.

Загальна гіпотеза педагогічного експерименту полягала у припущенні того, що проведення моніторингу на основі процесуальної дворівневої моделі згідно розробленої методики позитивно впливатиме на якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих та забезпечуватиме керівників інформацією, яка виступатиме підґрунтям для прийняття управлінських рішень з метою покращення освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Загальну гіпотезу конкретизовано у часткових:

– здійснення під час проведення моніторингу цілеспрямованого мотиваційного впливу на учнів підвищить їх позитивний емоційний стан, що призведе до бажання приймати участь у моніторинговому оцінюванні та готовності додатково працювати над покращенням власної професійної підготовки з метою продемонструвати найвищий її рівень;

– організація для учнів у закладі професійної (професійно-технічної) освіти цілеспрямованого підготовчого етапу до моніторингового оцінювання призведе до зростання показника успішного виконання тестових завдань під час моніторингового оцінювання;

– результати моніторингового оцінювання уможливлуватимуть утворення умовного еталону якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на підставі інтегральних показників якості професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти в області.

Для проведення формувального етапу педагогічного експерименту було обрано будівельну галузь. Учасниками виступили 756 випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти Вінницької, Львівської, Запорізької областей, з яких до експериментальних груп (ЕГ) входило 380, а до контрольних груп (КГ) – 376 осіб. За професією «маляр» було виокремлено по 6 груп, за професією «лицювальник-плиточник» по 5 груп, за професією «штукатур» по 10 груп учасників.

Перевірка дієвості моніторингу за критерієм «вмотивованість» засвідчила:

а) позитивний емоційний стан учнів в експериментальних групах зріс у порівнянні з емоційним станом учнів у відповідних контрольних групах (рис. 3);

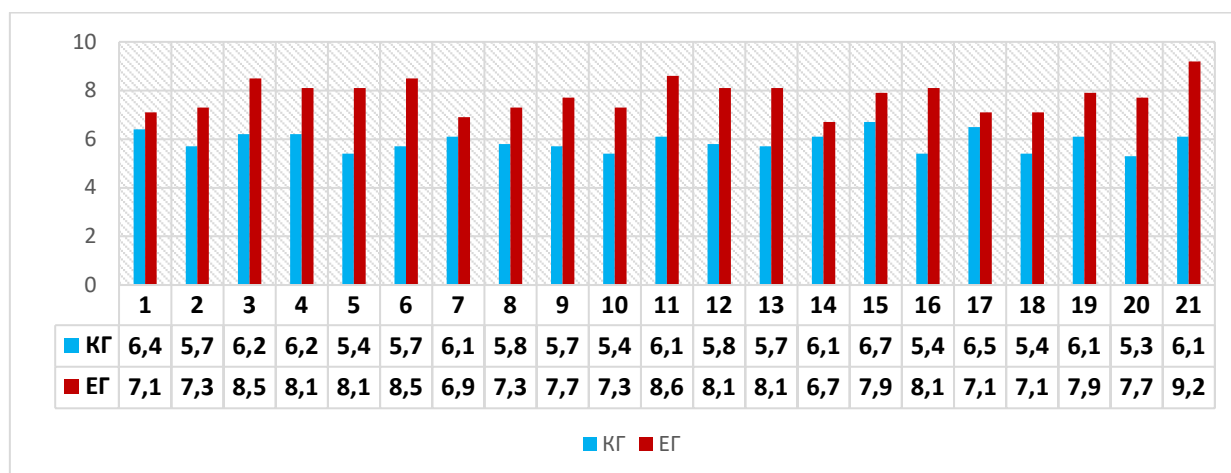

Рис. 3. Показники емоційного стану учнів ЕГ та КГ після експерименту (у балах, максимально – 12 балів)

б) показники емоційного стану учнів в експериментальних групах «після» експерименту зросли у порівнянні з відповідними показниками емоційного стану учнів «до» експерименту в цих самих групах (рис. 4);

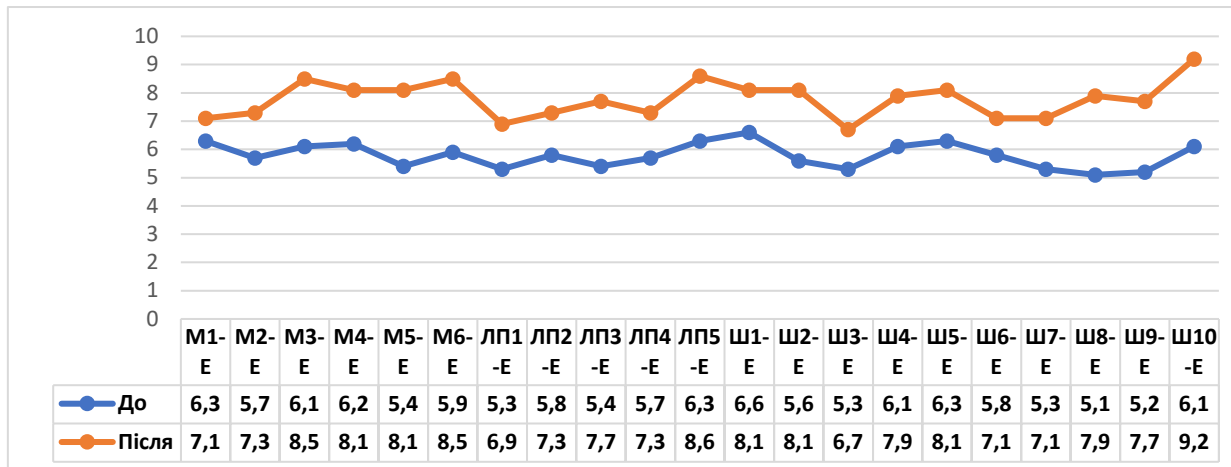

Рис. 4. Динаміка показників емоційного стану учнів ЕГ «до» та «після» експерименту (у балах, максимально – 12 балів)

в) показники емоційного стану учнів в контрольних групах «до» та «після» експерименту залишилися без суттєвих змін (рис. 5).

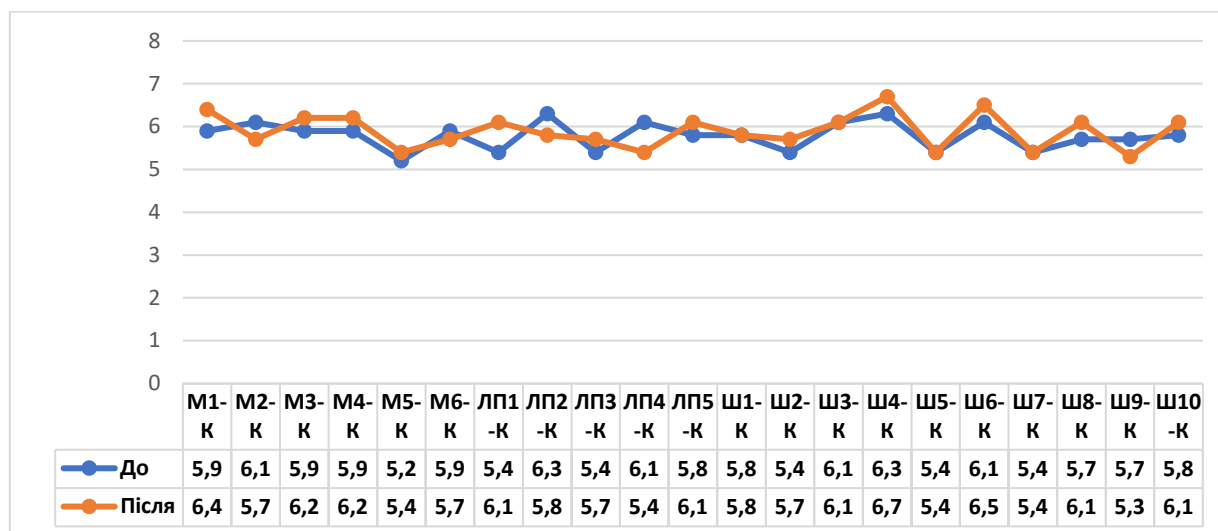

Рис. 5. Динаміка показників емоційного стану учнів КГ «до» та «після» експерименту (у балах, максимально – 12 балів)

Зроблено висновок за критерієм «вмотивованість»: використання під час проведення моніторингу цілеспрямованого мотиваційного впливу на учнів сприяє утворенню в них позитивної емоціональної налаштованості на участь у моніторинговому оцінюванні та готовності додатково працювати над покращенням власної професійної підготовки з метою продемонструвати найвищий її рівень.

Перевірка дієвості моніторингу за критерієм «результативність» засвідчила, що показник рівня професійно-теоретичної підготовки учнів експериментальних груп зріс у порівнянні з відповідним показником контрольних груп (рис. 6, рис. 7, рис. 8).

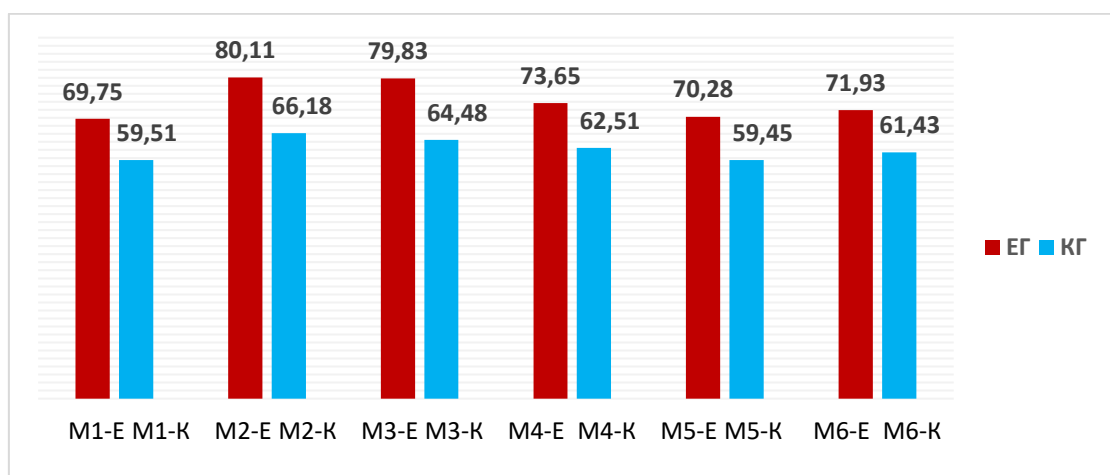

Рис. 6. Результати основного моніторингового оцінювання ЕГ та КГ за професією «маляр» (у балах, максимально – 100 балів)

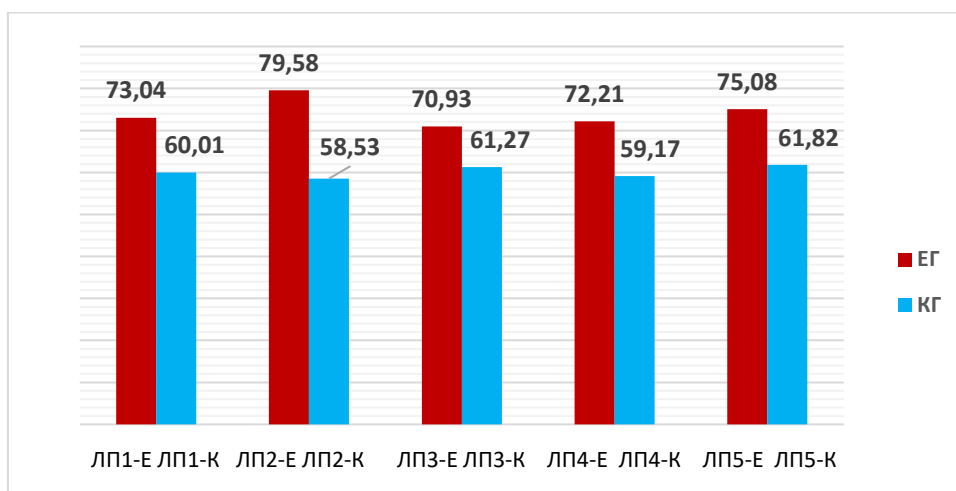

Рис. 7. Результати основного моніторингового оцінювання ЕГ та КГ за професією «лицувальник-плиточник» (у балах, максимально – 100 балів)

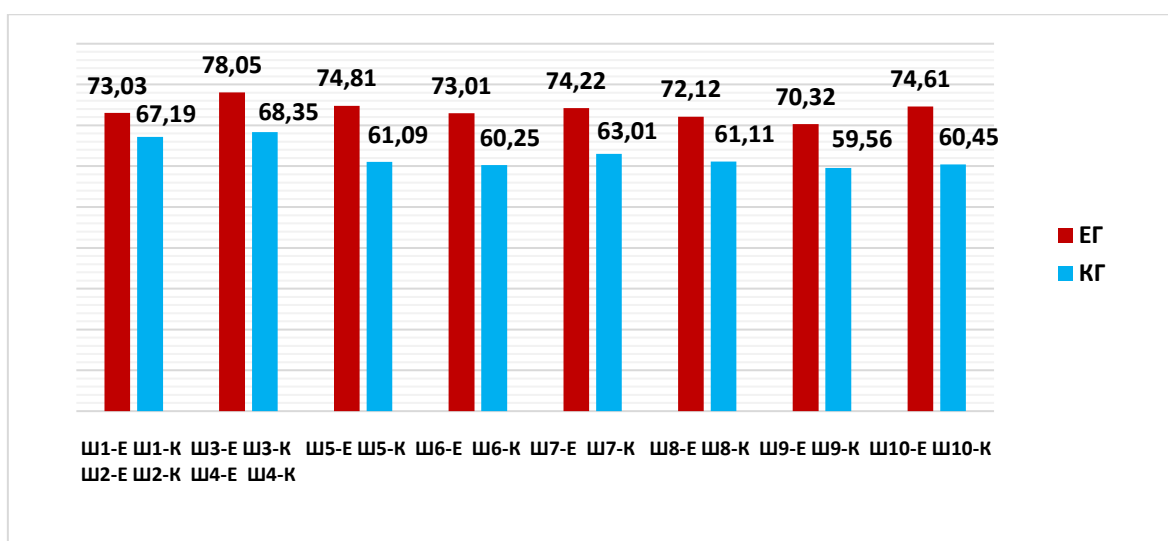

Рис. 8. Результати основного моніторингового оцінювання ЕГ та КГ за професією «штукатур» (у балах, максимально – 100 балів)

Зроблено висновок за критерієм «результативність»: виокремлення у моніторингу навчально-підготовчого етапу та організація під час його проведення керованої професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до моніторингового оцінювання є виправданою та необхідною.

Перевірка дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за критерієм «функціональність» засвідчила утворення умовного еталону якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників відповідної галузі на підставі інтегральних показників якості професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти в області.

Зроблено висновок за критерієм «функціональність»: застосування методу таксономічного аналізу уможливило отримання індивідуальних показників рівня професійної підготовки учнів, на основі яких формуються інтегровані показники якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників закладів професійної (професійно-технічної) в освіті.

Результати експериментальної перевірки підтвердили дієвість моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на основі розробленої процесуальної дворівневої моделі та методики його проведення, що уможливило в подальшому прийняття управлінських рішень для удосконалення освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У цілому мету наукового пошуку досягнуто, поставлені завдання виконано, гіпотезу підтверджено. Отримані результати проведеного дослідження уможливили прогностично обґрунтувати перспективи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукової проблеми щодо моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Це дало змогу зробити такі **висновки**:

1. Результати теоретичного аналізу проблеми дослідження свідчать, що в науковій літературі та педагогічній практиці значна увага приділялася моніторингу якості освіти у сфері вищої та загальної середньої освіти. Водночас фундаментальних досліджень, що стосуються моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників не виявлено. Вирішення даної проблеми має практичне значення, оскільки здолало б дефіцит в: 1) отриманні, обробці та узагальненні інформації про стан професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; 2) можливості порівняння ефектів навчання майбутніх кваліфікованих робітників у галузевому розрізі поміж закладами професійної (професійно-технічної) освіти регіону на єдиній основі; 3) наявності інноваційного інструменту прийняття ефективних управлінських рішень керівниками закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо оптимізації освітнього процесу; 4) дотриманні гуманістичної спрямованості освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти; 5) подальшому удосконаленні методів підвищення зацікавленості учнів у зміцненні фундаментальності власної професійної підготовки, саморозвитку.

Отримані результати дослідження на констатувальному етапі педагогічного експерименту засвідчили такі ключові проблеми: моніторинг розуміється більшою мірою як внутрішній контроль за оцінками учнів з професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки; відсутні чітка модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та методика його проведення; не здійснюється єдиного підходу до оцінюванні якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; моніторинг не співвідноситься з

інтересами учнів, а тому викликає переважно байдуже та негативне ставлення до нього.

2. Основним базовим поняттям дослідження є «моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників», під яким розуміємо спільну діяльність керівників, викладачів та учнів, представлену системою заходів, спрямованих на отримання достовірної інформації про поточний стан професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти з метою подальшого його аналізу та прийняття управлінських рішень, орієнтованих на удосконалення освітнього процесу. Професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників доцільно визначати такими компонентами:

- професійно-змістовим, який охоплює зміст професійної діяльності, загальнопрофесійні знання (знання методів і прийомів безпечного ведення робіт; вимог нормативних актів з охорони праці та навколишнього середовища; основ ведення підприємницької діяльності, трудового законодавства тощо), професійно-теоретичні знання (знання матеріалів, техніки, обладнання, інструментів, правила їх використання тощо), технологічні знання (знання технологій виконання різних видів робіт в межах професії);

- професійно-діяльнісним, що відображає готовність до виконання професійної діяльності; розуміння послідовності дій та операцій, інструкцій, технологічних карт; професійні уміння та навички; професійний досвід (проходження виробничої практики, досвід виробничих стосунків, конкурси професійної майстерності);

- професійно-особистісним, який включає загальні професійно важливі якості особистості, що впливають на здатність успішно виконувати професійну діяльність, представлені такими укрупненими одиницями як: 1) професійна самостійність; 2) професійна співпраця; 3) професійна комунікативність; 4) професійна рефлексія.

3. До методологічних підходів дослідження віднесено: системний (надав змогу виділити структурні елементи моніторингу та виокремити дві діючі підсистеми: керовану «Учні» та керуючу «Педагогічні працівники»); діяльнісний (уможливив визначити у природі моніторингу три види діяльності, які перебувають в узгодженій і цілеспрямованій взаємодії: «управлінську діяльність керівників», «педагогічну діяльність викладачів» та «навчальну діяльність учнів»); особистісний (обумовив вибір активних форм проведення моніторингових заходів, визначення оптимальних методів та засобів навчання, дотримання гуманістичної спрямованості взаємодії викладачів та учнів, створення відповідних умов для саморозвитку, самоактуалізації учнів, подальшому формуванню у них загальних професійно важливих якостей, які сприяють становленню особистості майбутнього професіонала); компетентнісний (надав змогу виокремити компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, визначити змістове наповнення навчально-підготовчого етапу моніторингу для учнів, підготувати тестові завдання для моніторингового оцінювання); бенчмаркінговий (уможливив вибір сучасної технології прийняття управлінських рішень на рівні закладу професійної (професійно-технічної) освіти).

Встановлено, що моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників керується принципами взаємодії, послідовності, валідності, об'єктивності, систематичності, гуманізму, учнецентризму та виконує

наступні функції: інформаційну, аналітичну, діагностичну, прогностичну, управлінську, мотиваційно-стимулюючу та самоактуалізуючу.

4. Розроблено авторську концепцію моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, провідна ідея якої полягає в інтеграції зовнішнього оцінювання у систему внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Концепція розкривається десятьма основними положеннями, що ґрунтуються на методологічних підходах, функціях та принципах.

5. Розгляд моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як відкритої системи уможливив виокремлення п'яти структурних елементів, які знаходяться у суворій послідовності, характеризуються логічною завершеністю, відносною самостійністю та загальною цілісністю і являють собою певні етапи проведення моніторингу, представлені відповідними групами моніторингових заходів. Такими етапами визначено: інформаційно-настановчий, навчально-підготовчий, моніторингово-оцінювальний, аналітико-діагностичний, прогностично-управлінський.

6. Обґрунтовано процесуальну дворівневу модель проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, яка здійснюється на двох рівнях: управлінському та особистісно-учнівському. На першому рівні, для управлінців, моніторинг виступає інформаційною основою для вироблення стратегії освітньої діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти, спрямованої на підвищення якості професійної підготовки його випускників. На другому рівні, для учнів, моніторинг розглядається як частина освітнього процесу, під час якого вони продовжують розвивати свої професійні якості та закріплювати набуті знання і вміння.

Успішність проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників залежить від дотримання організаційно-педагогічних умов, під якими ми розуміємо сукупність сприятливих обставин, що свідомо створена представниками організаційно-управлінської ланки для забезпечення успішної організації та результативного проведення моніторингу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти. Такими організаційно-педагогічними умовами виявилися: дотримання встановленої схеми орієнтовної основи дій при проведенні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; формування стійкої позитивної мотивації в учнів щодо активної участі у зовнішньому моніторинговому оцінюванні; дидактичне забезпечення професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до зовнішнього моніторингового оцінювання; планування і організація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі методичної роботи обласного Навчально-методичного центру (кабінету) професійно-технічної освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти; підтримка високого рівня інформаційно-аналітичної компетентності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

7. Розроблено та обґрунтовано авторську методику проведення моніторингу, яка включає: програму проведення моніторингових заходів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; опис традиційних форм і методів навчання в

поєднанні з інноваційними (відеолекція, воркшоп, майстер-клас, метод аналізу конкретних ситуацій, метод ситуаційний вправ); комплекс тренувальних завдань для учнів з метою підготовки до моніторингового оцінювання; метод оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; адаптованої технології бенчмаркінгу для прийняття стратегічних управлінських рішень за результатами моніторингового оцінювання. Запропоновано механізм визначення індивідуального показника рівня професійної підготовки учнів, який полягає на обробці методом таксономічного аналізу кількісних величин, котрими характеризуються відповідні компоненти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. На основі індивідуальних результатів учасників моніторингового оцінювання визначається інтегральний показник якості професійної підготовки випускників закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

8. Експериментальною перевіркою доведено, що проведення моніторингу на основі процесуальної дворівневої моделі згідно розробленої методики позитивно впливає на якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та забезпечує керівників інформацією, яка виступатиме у подальшому підґрунтям для прийняття управлінських рішень з метою покращення освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Для проведення педагогічного експерименту було визначено критерії та показники дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

9. У перспективі моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників необхідно розглядати як динамічну та відкриту систему, здатну до змін і саморозвитку, а також із позиції наступних стратегічних цілей: всебічна підтримка гуманізації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, реалізація у повній мірі принципу людиноцентризму; поширення інноваційного педагогічного досвіду та методів навчання, новітніх технологій і засобів виробництва, можливостей інформаційних технологій; розвиток в учнів прогностичних загальних професійно важливих якостей.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання: удосконалення механізму впровадження зовнішнього оцінювання у систему внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; розробки нових методик щодо визначення рівня сформованості в учнів загальних професійно важливих якостей; впровадження комп'ютерної форми проведення зовнішнього оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; створення бази прикладів застосування технології бенчмаркінгу у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Гириловська І. В. Теорія і практика моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: монографія. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2020. 304 с.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

2. Гириловська І. Моніторинг професійно-технічної освіти в сучасних умовах *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Сер. : Професійна педагогіка. 2015. № 9. С. 59–64.

3. Гириловська І. В. Моніторингові дослідження в освіті *Професійна освіта: проблеми і перспективи* / ІТТО НАПН України. К.: ІТТО НАПН України, 2014. Вип. 6. С. 19–23.

4. Гириловська І. В. Бенчмаркінговий підхід до здійснення моніторингу якості освітньої діяльності професійно-технічних навчальних закладів *Професійна освіта : проблеми і перспективи* / ІТТО НАПН України. К.: ІТТО НАПН України, 2014. Вип. 7. С. 8–12.

5. Гириловська І. В. Наукові підходи до вивчення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників *Професійна освіта : проблеми і перспективи* / ІТТО НАПН України. К.: ІТТО НАПН України, 2017. Вип. 13. С. 16–19.

6. Гириловська І. В. Моніторинг як механізм впливу на якість професійної підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів: результати експерименту *Професійна освіта : проблеми і перспективи* / ІТТО НАПН України. К.: ІТТО НАПН України, 2018. Вип. 14. С. 5–9.

7. Гириловська І. В. Концептуальні положення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах *Молодь і ринок*. № 1 (156) січень, 2018. С. 84–87.

8. Гириловська І. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічна проблема *Молодь і ринок*. № 4 (159) квітень, 2018. С. 21–25.

9. Гириловська І. В. Організаційно-педагогічні умови проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників *Молодь і ринок*. № 6 (161) червень, 2018. С. 81–84.

10. Гириловська І. В. Сучасний погляд на складові професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон, 2016. № 69. Том 2. С. 32–36.

11. Гириловська І. В. Моніторинг якості професійної підготовки як засіб мотивації майбутніх кваліфікованих робітників до професійної самоактуалізації *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон, 2017. № 79. С. 101–106.

12. Гириловська І. В. Принципи та функції моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон, 2018. № 81. С. 135–138.

13. Гириловська І. В. Оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: досвід Польщі *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон, 2017. № 76. Том 2. С. 60–63.

14. Гириловська І. В. Критерії та показники дієвості моніторингу якості професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені*

М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Випуск 62 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С.5–9.

15. Гириловська І. В. Етапи проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Випуск 61 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 48–51.

16. Гириловська І. В. Організація професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до моніторингового оцінювання у професійно-технічних навчальних закладах будівельного профілю *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Вип. 166. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. С. 75–76.

17. Гириловська І. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2015. Вип. 2(11). С. 134–141.

18. Гириловська І. В. Портфоліо як форма оцінювання професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів. *Гірська школа Українських Карпат*. №12–13. 2015. С. 181–183.

19. Гириловська І. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах децентралізації професійно-технічної освіти в Україні. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вип. 41, 2015. С. 185–189.

20. Гириловська І. В. Методика проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах *Інноваційна педагогіка*: зб. наук. пр., 2018. № 3. С. 104–107.

21. Гириловська І. В. Модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників *Інноваційна педагогіка*: зб. наук. праць, 2018. № 4. С. 79–82.

Наукові праці у періодичних виданнях іноземних держав

22. Hurylovska I. V. Distance learning technologies as a means of improving the quality of training of future skilled workers in vocational education / I.V. Hurylovska // *European Journal of Education and Applied Psychology*. № 4, 2015. Vienna: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Pp. 29–32.

23. Hurylovska I. Distance learning in vocational training of future skilled workers of professional educational institutions / I. Hurylovska // *Pedagogical and psychological problems of the modern society: scientific approaches to the study and overcoming practices. 2nd edition: research articles*, B&M Publishing, San Francisco, California, USA. 2015. Pp. 30–38.

24. Гириловська І. Становлення системи внутрішнього оцінювання якості професійно-технічної освіти в умовах децентралізації: реалії та перспективи *Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne*. № 7 (1), 2014. Warszawa: Instytut Studiów Międzynarodowych i Edukacji HUMANUM. С.117–125.

*Опубліковані праці , що засвідчують апробацію матеріалів
дисертації*

25. Гириловська І. В. Портфоліо – наочний показник рівня професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (20-21 березня 2015 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. С. 76–80.

26. Гириловська І. В. Методологія моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (15-16 грудня 2017 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. С. 131–133.

27. Гириловська І. В. Критерії дієвості моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (18-19 травня 2018 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. С. 104–106.

28. Гириловська І. В. Авторська методика проведення моніторингу якості професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (15-16 червня 2018 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. С. 30–32.

29. Гириловська І. В. Роль інформаційних технологій у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників професійно-технічних навчальних закладів. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст. : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 30-31 січня 2015 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. С. 105–108.

30. Гириловська І. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників ПТНЗ як необхідна умова успішної реалізації моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Сучасний вимір психології та педагогіки: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 25-26 травня 2018 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. С. 97–99.

31. Гириловська І. В. Мотиваційно-стимулююча функція моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: результати експерименту. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 27-28 квітня 2018 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. С. 72–74.

32. Гириловська І. В. Якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як об'єкт моніторингу. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної*

науково-практичної конференції (м. Львів, 22-23 червня 2018 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. С. 21–24.

33. Гириловська І. В. Модернізація управління навчальними закладами як шлях до підвищення якості освіти. *Нове у педагогіці та психології сучасного світу*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 28-29 листопада 2014 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. С. 54–56.

34. Гириловська І. В. Професійна модель сучасного випускника професійно-технічного навчального закладу. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6-7 лютого 2015 року). К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2015. С. 46–48.

35. Гириловська І. В. Самоактуалізуюча функція моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: результати експерименту. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 4-5 травня 2018 року). К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2018. С. 34–36.

36. Гириловська І. В. Реалії та перспективи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6-7 травня 2016 року). К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2016. С. 36–38.

37. Гириловська І. В. Необхідні умови організації та проведення моніторингу якості професійної підготовки учнів у професійно-технічних навчальних закладах. *Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 11-12 травня 2018 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2018. С. 43–46.

38. Гириловська І. В. Оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 12-13 травня 2017 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 66–68.

39. Гириловська І. В. Чинники впливу на якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в професійно-технічних навчальних закладах. *Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 13-14 травня 2016 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. С. 37–41.

40. Гириловська І. В. Роль моніторингу ринку праці у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників. *Фактори розвитку педагогіки і психології в XXI столітті*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 9-10 червня 2017 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 49–51.

41. Гириловська І. В. Е-навчання як шлях до модернізації професійної

підготовки майбутніх кваліфікованих робітників професійно-технічних навчальних закладів. *Нові інформаційні технології в освіті для всіх. ІТЕА-2015*: матеріали Десятої міжнар. конф. (м. Київ, 27 листоп. 2015 р.). Київ: IRTS, 2015. Ч. 1. С. 116–121.

42. Гириловська І. В. Інтегрований показник якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та його складові. *Eurasian scientific congress: The 7-th International scientific and practical conference* (July 12-14, 2020, Barcelona, Spain). Barcelona: Barca Academy Publishing, 2020. Pp. 204–207.

43. Гириловська І. Авторське бачення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ-Ірпінь, 7 квіт. 2020 р.) / за наук. ред. Л. М. Петренко, О. А. Пілевич. Київ: Університет ДФС України, 2020. С. 44–46.

44. Гириловська І. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників: досвід республіки Польща. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. (звітної), присвяченої 25-річчю НАПН України (м. Київ, 29 березня – 13 квітня 2017 р.) / Інститут проф.-техн. освіти НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ПТО НАПН України, 2017. С. 51–53.

45. Гириловська І. В. Проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті*: матеріали II Всеукр. веб-конф. (м. Київ, 28 лютого 2018 р.) / Інститут проф.-техн. освіти НАПН України; редкол.: Петренко Л. М. та ін. Київ: СІК ГРУП Україна, 2018. С. 30–32.

46. Гириловська І. В. Концепція моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали XII звітної Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–19 березня 2018 р.) / Інститут проф.-техн. освіти НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ПТО НАПН України, 2018. С. 233–235.

47. Гириловська І. В. Працевлаштування випускників ПТНЗ як критерій якісної підготовки кваліфікованих робітників. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали Всеукр. (звітної) наук.-практ. конф. (м. Київ, 18–19 квітня 2011 р.) / Інститут проф.-техн. освіти НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ПТО НАПН України, 2011. С. 210–212.

48. Гириловська І. В. Методика моніторингових процедур оцінювання якості підготовки кваліфікованих робітників в контексті регіональних і галузевих потреб виробництва та сфери послуг. *Програмне забезпечення у сфері освіти і науки*: матеріали конф. (м. Київ, 12–13 травня 2010 р.). Київ: Освіта України, 2010. Ч. 2. С. 40–43.

49. Гириловська І. В. Сучасні підходи до оцінювання якості професійно-технічної освіти. *Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз*: матеріали методол. семінару (17 березня 2010 р.): у 2 ч. / за заг. ред. В. І. Лугового, Н. Г. Ничкало. Київ: Педагогічна думка, 2011. Ч. 2. С. 27–33.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

50. Гириловська І. В. Електронне портфоліо як інструмент оцінювання рівня професійної підготовки випускників ПТНЗ. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: зб. наук. пр. / за ред. М. М. Козаря, Н. Г. Ничкало. Львів: ЛДУ БЖД, 2015. Ч. 1. С. 149–151.

51. Гириловська І. В. Моніторинг регіонального ринку праці як передумова якісної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників професійно-технічних навчальних закладів. *Вісник професійно-технічної освіти Вінниччини*: зб. наук.-метод. пр. Вінниця: Планер, 2015. Вип. 7. С. 121–130.

52. Гириловська І. В. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів як передумова якісної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*: зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ: Поліграфсервіс, 2015. Вип. 6. С. 209–220.

53. Гириловська І. В. Модель розвитку інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*: зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ: Поліграфсервіс, 2014. Вип. 5. С. 138–151.

54. Гириловська І. В. Діаграма Ківіата – ефективний інструмент моніторингу якості ПТО. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*: зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ: Поліграфсервіс, 2011. Вип. 1. С. 76–81.

АНОТАЦІЇ

Гириловська І. В. Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (01 «Освіта / Педагогіка»). – Національний авіаційний університет, Київ, 2021.

У дисертації досліджено теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Автором розкрито зміст, визначено структуру, розроблено процесуальну модель моніторингу. Представлено методику його проведення у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Запропоновано метод оцінювання якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, механізм визначення індивідуального показника рівня професійної підготовки учня та інтегрованого показника якості професійної підготовки випускників закладу в цілому. Узагальнено експериментальні дані, які доводять правомірність висновків щодо дієвості авторської моделі моніторингу, реалізованої відповідно до розробленої методики.

Ключові слова: якість освіти, професійна (професійно-технічна) освіта, професійна підготовка, моніторинг, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, педагогічний працівник, майбутній кваліфікований робітник.

Гириловська І. В. Теоретическіе і методическіе основи моніторинга качества професіональної підготовки будучих кваліфікованих робічих.
– На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования» (01 «Образование / Педагогика»). – Национальный авиационный университет, Киев, 2021.

В диссертации исследованы теоретические и методические основы мониторинга качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих. Автором раскрыто содержание, определена структура, разработана процессуальная модель мониторинга. Представлена методика его проведения в учреждениях профессионального (профессионально-технического) образования. Предложен метод оценки качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих, механизм определения индивидуального показателя уровня профессиональной подготовки ученика и интегрированного показателя качества профессиональной подготовки выпускников заведения в целом. Обобщены экспериментальные данные, доказывающие правомерность выводов относительно действенности авторской модели мониторинга, реализованной в соответствии с разработанной методикой.

Ключевые слова: качество образования, профессиональное (профессионально-техническое) образование, профессиональная подготовка, мониторинг, заведение профессионального (профессионально-технического) образования, педагогический работник, будущий квалифицированный рабочий.

Hurylovska I. V. Theoretical and methodological fundamentals of monitoring the quality of professional training of future qualified workers. – Manuscript copyrights.

Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences with major in 13.00.04 «Theory and Methods of Professional Education» (01 «Education / Pedagogy»). – National Aviation University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation examines the theoretical and methodological foundations of monitoring the quality of professional training of future qualified workers.

The essence of the basic concepts of the study is revealed, the author's definition of the concept of "monitoring the quality of professional training of future qualified workers" is formulated, the components of professional training of future qualified workers are highlighted, and methodological approaches to studying the nature of monitoring are defined.

The author's concept of monitoring is developed, the leading idea of which is to integrate external assessment into the system of internal monitoring of the quality of professional training of future qualified workers, define monitoring as an integral part of the educational process in a professional (vocational) education institution, as a system represented by a coordinated and purposeful interaction of managing and managed subsystems, in which the latter is given dominant importance. The concept is represented by ten main provisions based on methodological approaches, functions and principles.

A model for monitoring the quality of professional training of future qualified workers is designed, which reflects the five stages of monitoring presented by the relevant group of monitoring activities; the activities of students and pedagogical managers; the formation of a conditional quality standard; the use of benchmarking technology for making effective managerial decisions. The model demonstrates monitoring at two levels: managerial and personal-student one. At the first level, for managers, monitoring acts as an information basis for developing a strategy for the educational activities of a professional (vocational) education institution aimed at improving the quality of professional training of its graduates. At the second level, for students, monitoring is considered as part of the educational process, during which they continue to develop their professional qualities and consolidate their acquired knowledge and skills.

Organizational and pedagogical conditions for monitoring the quality of professional training of future qualified workers are identified and justified, which are understood as a set of favorable circumstances that are deliberately created by representatives of the organizational and managerial level in order to ensure the successful organization and effective monitoring in an institution of professional (vocational) education.

The author's monitoring methodology is presented, which includes: a program for conducting monitoring activities in institutions of professional (vocational) education; description of traditional forms and methods of training in combination with innovative ones; set of training tasks for students to prepare for monitoring assessment; method for assessing the quality of professional training of future qualified workers; adapted benchmarking technology for making strategic managerial decisions based on the results of monitoring assessment. A mechanism for determining an individual indicator of the level of professional training of students is proposed, which consists in processing quantitative values by taxonomic analysis that characterize the corresponding components of professional training of future qualified workers.

It is experimentally proved that monitoring based on the proposed model according to the developed methodology has a positive effect on the quality of professional training of future qualified workers and provides information that serves as the basis for making managerial decisions in order to improve the educational process in institutions of professional (vocational) education.

The prospects for monitoring the quality of professional training of future qualified workers at the national, regional and local levels are substantiated. Pedagogical forecasting provides that monitoring is a dynamic and open system that is capable of changes and self-development; the need for comprehensive support for the humanization of the educational process in institutions of professional (vocational) education and the implementation of the principle of anthropocentrism is taken into account; the idea of developing students' promising professionally important qualities that contribute to the formation of the personality of a future professional is established.

Key words: quality of education, professional (vocational) education, professional training, monitoring, institution of professional (vocational) education, teacher, future qualified worker.